

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

BAKİ LALEOĞLU

SETA | ANALİZ

MART 2022 · SAYI 364

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

BAKİ LALEOĞLU

COPYRIGHT © 2022

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7712-75-0

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
PARLAMENTO SİSTEMİN ZAAFLARININ KABULÜ VE GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTO SİSTEMİN ORTAYA ÇIKIŞI	8
GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTO SİSTEM NE KADAR “RASYONEL”?	9
MUĞLAKLIK ÜZERİNE SİSTEM İNŞASI MÜMKÜN MÜ?	11
GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTO SİSTEM ÖNERİSİNİN ASIL AMACI NE?	15
SONUÇ	17

YAZAR HAKKINDA

BAKİ LALEOĞLU

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Çalıştığı konular arasında siyasal partiler, hükümet, seçim ve parti sistemleri ile Türkiye siyasal hayatı yer almaktadır. SETA Siyaset Araştırmaları bünyesinde araştırmacı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu analiz Güçlendirilmiş Parlamento Sistemin içeriğini teknik ve siyasi açılardan irdelemeyi amaçlamaktadır.

Muhalefet partilerinin 28 Şubat'ta "Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi" adı altında kamuoyuna açıkladıkları metin muhalefeti destekleyen bazı kesimlerin dahi beklentilerini karşılamakta başarısız olmuştur. Bu başarısızlığın temel sebebi ise metnin hem teknik hem de siyasi açıdan barındırdığı bariz muğlaklıklar ve tercihlerdir. Özellikle sistemin "yeni" ve "güçlü" olduğu iddiasına rağmen eski parlamento sisteminin makyajlanmış bir hali olması, buna ek olarak başta cumhurbaşkanı seçimi, yol haritası ve takvimi gibi oldukça önemli konuların muğlaklık üzerine inşa edilmesi, hem ortaya konan projenin hem de proje sahibi partilerin bu konudaki inandırıcılığının sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Ortaya konan metin incelendiğinde yeni bir sistem önermekten daha çok mevcut Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin eski parlamento sisteminin alışkanlıkları ve bakış açısıyla eleştirilmektedir. Ayrıca metinde hükümet sistemi ve Anayasa ile ilgili olmayan, bazıları uygulamayı ilgilendiren birçok konuya yer verildiği de görülmektedir. Bu bağlamda açıklanan metin bir sistem önerisinden daha çok muhalefetin bir arada görünmesine yarayan ve birlikteliğin sağlandığını seçmene ifade etmeye matuf eleştiri ve önerilerden oluşmaktadır.

GİRİŞ

Hükümet sistemleri literatüründe “güçlendirilmiş parlamenter sistem” (GPS) adında bir hükümet sistemi modeli yer almamaktadır. Ancak Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), İYİ Parti, Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Parti (DP) ile AK Parti’den ayrılan isimler tarafından kurulan ve Millet İttifakı yanında konumlanan Demokrasi ve Atılım (DEVA) Partisi ile Gelecek Partisi (GP) tarafından ortak bir biçimde hazırlanan parlamenter sisteme dönüş projesi bu başlık altında kamuoyuyla paylaşılmıştır. Muhalefet partilerinin yine kendisi tarafından büyük beklentiler oluşturarak paylaştığı bu metnin içeriği incelendiğinde hem teknik hem de siyasi açıdan birçok tartışmalı nokta dikkat çekmektedir. Bu analiz GPS’nin içeriğini teknik ve siyasal açılardan irdelemeyi amaçlamaktadır.

PARLAMENTER SİSTEMİN ZAAFLARININ KABULÜ VE GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEMİN ORTAYA ÇIKIŞI

Esas itibarıyla GPS kavramının günümüzdeki anlamıyla ortaya çıkışı ve yaygınlaşması, yeni anayasa ve hükümet sistemi tartışmalarına para-

lel bir şekilde gerçekleşti. Bu noktada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve AK Parti’nin 2011 seçim sürecinde yeni anayasaya yönelik ihtiyacı ve bu doğrultuda parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçişi tartışmaya açması özellikle CHP’nin karşıt bir pozisyon alması ile sonuçlandı. Söz konusu dönemde mevcut sistemin artık reddedilemeyecek şekilde bariz olan sorunları, kamuoyu nezdinde oluşan yeni anayasa beklentisinin de etkisiyle mecburi bir şekilde kabul edildi. Buna karşın CHP tamamen muhalif reflekslerle ve iktidar karşıtlığına endeksli şekilde başkanlık sistemine temelden karşıt bir söylem geliştirdi. Dolayısıyla yeni söylem parlamenter sistemin “güçlendirilerek” reforme edilmesi yönünde şekillendi.

Bu bağlamda CHP’nin GPS kavramını ilk kez 2011 seçim beyannamesinde kullandığı görülmektedir.¹ Keza benzer şekilde 2015,² 2017³ ve 2018’de⁴ de bugün açıklanana benzer argüman ve reform teklifleri söz konusu kavram veya söylem üzerinden kamuoyuna sunuldu. Ancak bu söylem, sistem inşası üzerinden ve kurucu bir perspektiften değil Erdoğan ve başkanlık sistemi karşıtlığı üzerinden şekillenmesi sebebiyle doğal olarak kısıtlı kaldı ve özellikle seçim dönemlerinde kamuoyundan karşılık bulmadı. Üstelik gerek CHP gerekse diğer partiler son döneme kadar GPS çatısı altında sundukları reformları herhangi bir anayasal tasarım veya somut bir çerçeve ile kamuoyuyla paylaşmadı.

Bu noktada özellikle AK Parti’den ayrılan siyasi aktörlerin kendi partilerini kurması ile birlikte CHP ve diğer muhalif partilerin

1 “2011 Seçim Bildirgesi”, CHP, 22 Nisan 2011, <https://chp.org.tr/yayin/2011-secim-bildirgesi>, (Erişim tarihi: 18 Mart 2022).

2 “Kasım 2015 Seçim Bildirgesi”, CHP, 30 Eylül 2015, <https://chp.org.tr/yayin/2015-kasim-secim-bildirgesi>, (Erişim tarihi: 18 Mart 2022).

3 “CHP’den Referandum Öncesinde Meclise 5 Tekliflik Paket”, NTV, 1 Mart 2017.

4 “2018 Seçim Bildirgesi”, CHP, 26 Mayıs 2018, <https://chp.org.tr/yayin/2018-secim-bildirgesi>, (Erişim tarihi: 18 Mart 2022).

Erdoğan ve Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi karşıtlığı üzerinden şekillenen temel siyasi söylemi kopyalaması GPS tartışmalarını tekrar başlattı. 2018 seçimlerinin muhalefet bloku açısından kaybedilmesinin ardından rafa kalan parlamento sistemine dönüş söylemi yeni ve eski muhalefet partileri tarafından GPS çatısı altında araçsallaştırıldı.

Bu doğrultuda GP, DEVA Partisi ve İYİ Parti kendi parlamento sistem tasarımlarını GPS adı altında kamuoyuyla paylaştı. CHP ise parti içinde çalışma gerçekleştirerek bir rapor hazırladı ancak rapor kamuoyuna açıklanmadı. CHP yönetimi rapor yerine yirmi dokuz ana ilke açıkladı.⁵ SP ve DP ise kamuoyuna herhangi bir çalışma sunmadı. Daha sonrasında ise CHP, İYİ Parti, SP, DP, GP ve DEVA Partisi ortak bir masa kurarak bir tasarı hazırladı ve 28 Şubat'ta bu tasarımı kamuoyuyla paylaştı.

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTO SİSTEMİ NE KADAR “RASYONEL”?

GPS kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi ile muhalefetin 28 Şubat'ta açıkladığı öneri ve genel söylem birlikte değerlendirildiğinde GPS'nin teknik açıdan hükümet sistemleri literatüründe neye karşılık geldiği sorusuna cevap vermek zordur. Öte yandan gerek teknik çalışmada yer alan bazı siyasiler gerekse bazı muhalif kesimler GPS için literatürde “rasyonelleştirilmiş parlamento sistem” olarak geçen modelin bir yansıması olduğu izlenimini oluşturma çabası içerisindedir. Bu noktada teknik açıdan GPS'nin rasyonelleştirilmiş parlamento sistem modelinin özelliklerini ne kadar taşıdığı incelenmelidir.

Rasyonelleştirilmiş parlamento sistem veya “rasyonelleştirilmiş parlamentarizm” kavramları esas itibarıyla yürütme organı olan hükümete, yasama organı olan parlamento karşısında güç kazandırmak ve bu güce dayalı olarak etkin ve istikrarlı bir yürütme organı kurmayı amaçlayan modeldir. Bu da aslında parlamento sistemin yapısal olarak öne çıkan zayıf noktalarının iyileştirilmesi anlamına gelmektedir.

Bu noktada görülmektedir ki muhalefetin ortaya koyduğu Güçlendirilmiş Parlamento Sistemi tasarımı oluşturulmak istenen algının tersine rasyonelleştirilmiş parlamento sistem ile tamamen zıt bir yaklaşıma sahiptir.

Parlamento sistemin öne çıkan iki zayıf noktası hem literatürde çok işlenmiş hem de uygulamada çözülmeye çalışılmıştır. Bunlar “istikrarsızlık” ve “zayıflık” olarak tanımlanabilecek, sistemin yürütme organı açısından güçlü bir istikrar sağlayamaması ve koalisyon hükümetlerinin parçalı yapısı başta olmak üzere çeşitli siyasi sebeplerden ötürü etkinlik ve uyum sorunları yaşamadır.

1949 Alman, 1958 Fransız ve 1982 Türkiye anayasaları söz konusu problemleri çözebilmek adına çeşitli mekanizmalara yer veren örnek anayasalardır.⁶ Bu mekanizmalar parlamento sistem çatısı altında hükümetin parlamento karşısında güç, etkinlik ve istikrar kazanmasını sağlayacak bazı hukuki ve siyasi düzenlemeleri içermektedir. Dolayısıyla rasyonelleştirilmiş parlamento sistemin esas gayesi

⁵ “CHP'den 29 Ana İlde ‘Parlamento Sistemi’ Hazırlığı”, *Hürriyet*, 1 Temmuz 2021.

⁶ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt: 1, (Ekin Yayınları, Bursa: 2010), s. 622.

TABLO 1. BAZI RASYONELLEŞTİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM MEKANİZMALARI

Yapıcı Güvensizlik Oyu	Başbakan ve hükümetin düşürülebilmesi için önce yeni başbakanın belirlenmesi ve gerekli parlamento çoğunluğunun bunun üzerinde uzlaşması gerekmektedir.
Fesih Şartlı Güvensizlik Oyu	Başbakan ve hükümetin, parlamentoyu feshi veya güvenoyu arasında seçim yapmaya zorlamasıdır. Bu noktada parlamento, başbakan ve hükümete ya güvenoyu verecek ya da güvensizlik oyu vererek parlamentoyu feshetme ve erken seçime gitme arasında seçim yapma mecburiyetinde bırakılmaktadır.
Giyotin Mekanizması	Yeterli parlamento çoğunluğuna veya desteğine sahip olamayan hükümetlerin etkinliğini sürdürmesi adına tasarlanmıştır. Söz konusu mekanizma hükümet tarafından parlamentoya sunulan kanun teklifinin kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır. Böylelikle parlamento, kanun teklifini kabul etme ya da yeni bir hükümet kurma arasında seçim yapmaya zorlanmaktadır. Bu da esas itibarıyla hükümet karşıtlığında ve siyasi direnç hususunda uzlaşan ancak hükümet kurmada uzlaşamayan muhalefetin negatif siyaset yaklaşımını kısıtlamakta ve hükümete etkinlik kazandırmaktadır.
Güvensizlik Önergesi Verme Hakkının Kısıtlanması	Güvensizlik önergesi verebilmek için belli bir parlamento üye sayısının veya önerge verilmesinin ardından belli bir süre için yeni bir önergenin verilmesinin engellenmesidir.

Kaynak: Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 624-630.

güçlü, etkin ve istikrarlı yönetime sahip olmak ve bunun için de hükümeti parlamento karşısında güçlendirmektir. Parlamenter sistem içerisinde doğan bu arayışlar sistemin zaaflarının da bir itirafıdır.

Bu noktada görülmektedir ki muhalefetin ortaya koyduğu GPS tasarımı oluşturulmak istenen algının tersine rasyonelleştirilmiş parlamenter sistem ile tamamen zıt bir yaklaşıma sahiptir. Her ne kadar açıklanan mutabakat metninde yapıcı güvensizlik oyu gibi bazı mekanizmalara yer verilse de GPS'yi söz konusu model ve yaklaşımın bir yansıması olarak tanımlamak mümkün değildir. Bunun ise iki temel sebebi vardır. Bunlardan ilki gerek GPS metninde gerekse muhalefet partilerinden gelen açıklamalarda görülen parlamentonun güçlendirilmesi ve siyasetin güç merkezi haline getirilmesi yönündeki irade beyanıdır. Bu da esas itibarıyla yasama organının diğer temel erkler olan yürütme ve yargının daha üzerinde ve daha güçlü bir konuma sahip olması anlamına gelmektedir. Yine GPS'nin yaklaşımı, yasama organının yetkisini ve yürütme organı üzerindeki denetim yetkisini kapsamlı bir şekilde artırarak yürütme organına yönelik katı kısıtla-

malar getirilmesi şeklindedir. Buna ek olarak üst düzey yargı organlarına ilişkin mevcut atama yetkisi de büyük oranda yasama organına verilmektedir. Dolayısıyla her ne kadar metinde kuvvetler ayrılığı bağlamında GPS'nin "güçlü" olduğu vurgulansa da⁷ pratikte "yumuşak" bir geçiş öngörülmekte ve yasama organı, yürütme ve yargı erkleri üzerinde etkin hale getirilmektedir. Diğer bir deyişle parlamenter hükümet sistemi, yasama ve yürütme organlarının kaynak, yetki ve görev devam konusunda iç içe olmasından dolayı literatürde "kuvvetlerin iş birliği"⁸ sistemi olarak anılmaktadır. GPS önerisinde ise ne organların göreve gelişi ne işlevleri ne de birbirlerinin görevlerine son verebilmeleri konusunda bir ayrılık söz konusudur. Yargı organının oluşumunda yasama organına aktarılan yetkilerin kuvvetler ayrılığını güçlendireceği ise son derece şüphelidir.

İkinci sebep ise GPS'nin ortaya koyduğu rasyonelleştirilmiş parlamenter sistem mekanizmalarının Türkiye siyasetinin ihtiyaçlarına

7 Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Mutabakat Metni, s. 18.

8 Mehmet Turhan, *Hükümet Sistemleri*, Üçüncü Baskı, (Gündoğan Yayınları, Ankara: 1993), s. 43; Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, Yirmi Birinci Baskı, (Beta Yayınları, İstanbul: 2017).

karşılık vermemesidir. GPS metninde Türkiye’de 2018 öncesi geçerli olan parlamenter sistemin özellikle koalisyonlar döneminde sebep olduğu istikrarsızlık kabul edilmiş ve buna yönelik yapıcı güvensizlik oyu çözüm olarak sunulmuştur.⁹ Ancak Türk siyasi tarihi incelendiğinde yalnızca iki hükümet güvensizlik oyu ile düşürülmüştür. Bu da göstermektedir ki Türkiye’de tecrübe edilen istikrarsızlık, hükümetlerin düşürülmesi veya güvensizlik oyu mekanizmasıyla alakalı değildir. Söz konusu istikrarsızlığın kaynağı özellikle koalisyon hükümetlerinin güçlü bir yapıyla ve çoğunlukla kurulamaması sonucu kendi içinde yaşadığı uyum ve etkinlik problemleridir. Türkiye’nin parlamenter sistem tecrübesindeki tek parti iktidarları ile koalisyon hükümetleri dönemlerinin istikrar ve başarı farkları bunun en büyük göstergesidir. Dolayısıyla istikrarsızlık probleminin esas olarak etkinlik ve uyum noksanlığı sonrası ortaya çıktığı gözden kaçırılmaktadır.¹⁰ Ancak GPS’de hükümet düşürmeyi zorlaştırmak dışında bu probleme getirilen somut bir çözüm önerisi yoktur. Bu da GPS’nin rasyonelleştirilmiş parlamenter sistemin taşıdığı yürütme organını veya hükümeti güçlendirme kaygısından yoksun olduğunu tam aksine hükümeti parlamentoya bağımlı ve onun aşağısında konumlandığını göstermektedir. Dolayısıyla güçlendirilen –modelin isimlendirilmesinin aksine– parlamenter sistem veya hükümet sistemi değil diğer erkler karşısında parlamentodur.

Bu noktada GPS’nin teknik açıdan rasyonelleştirilmiş parlamenter sistem modeli ile açıklanamayacağı ve bu modelden uzak bir noktada konumlandığı oldukça nettir. Dolayısıyla “güçlendirilmiş” sıfatının bilinçli bir tercih olması farklı bir amaç taşımaktadır. Bu amaç ise yukarıda

bahsedilen kavramın ortaya çıkışı ve yaygınlaşması süreci ile birlikte değerlendirildiğinde kendini göstermektedir. Önerilen parlamenter sistemin bir geriye gidiş olmadığı, eskisinden “farklı”, “yeni” ve “güçlü” bir model olduğuna yönelik vurgu ve algı ihtiyacı güçlendirilmiş sıfatının kullanılması ile giderilmek istenmektedir. Ancak önerilen model bazı mekanizmalar, idari ve siyasi reformlar dışında eski sistemin parlamento lehine reforme edilmiş halidir. Bu model her ne kadar güçlendirilmiş sıfatıyla örtülmek istense de eski sistemin sebep olduğu sorunları tekrar ortaya çıkarma ve geçmiş kötü tecrübeleri tekrarlama tehlikesi taşıyan özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

MUĞLAKLIK ÜZERİNE SİSTEM İNŞASI MÜMKÜN MÜ?¹¹

GPS’nin teknik açıdan literatürde tam bir karşılığı olmamasının yanında muhalefet tarafından açıklanan metnin tamamen muğlaklık üzerine inşa edildiği de dikkat çekmektedir. Her ne kadar GPS yeni bir hükümet sistemi tasarımı olarak sunulsa da açıklanan metinde idari ve hukuki reformların çoğunlukta olduğu buna ek olarak söz konusu bazı değişiklik ve reform vaatlerinin çerçevesinin belirsiz bırakıldığı görülmektedir.

Bu kapsamda doğrudan hükümet sistemi ile alakalı bazı önemli noktalarda pozisyon almakta veya irade beyanından kaçınıldığı dikkat çekmektedir. Öte yandan parlamenter sisteme nasıl ve hangi takvimde geçileceği, olası senaryolarda nasıl bir yol izleneceğinden bahsedilmemektedir. Bu da önerilen sistem ve altı partinin iş birliği ile alakalı muğlaklıkları artırmaktadır.

9 Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Mutabakat Metni, s. 27.

10 Baki Laleoğlu, “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem, Sorunlar ve Çözümler”, *Sabah*, 19 Haziran 2021.

11 Bu başlığın kısaltılmış versiyonu için bkz. Baki Laleoğlu, “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem: Muğlaklık Üzerine Sistem İnşası Mümkün mü?”, *Sabah*, 5 Mart 2022.

Cumhurbaşkanı Seçimi: Muhalefet Neyi Saklıyor?

GPS'nin en büyük belirsizliği cumhurbaşkanlığı makamı ile alakalıdır. Metinde cumhurbaşkanlığı, makam olarak klasik parlamenter sisteme benzer bir şekilde tarif edilmekte ancak çerçevesi net bir şekilde çizilmemektedir. Metne göre cumhurbaşkanı tarafsız ve sembolik yetkilere sahip olacaktır. Buna ek olarak istisnai nitelikte tek başına yapabileceği işlemlerin Anayasa'da düzenleneceği belirtilmektedir. Yine cumhurbaşkanı yalnızca bir kez ve yedi yıl için seçilecektir.¹²

Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem mutabakat metninin tüm başlıkları arasında göze çarpan en önemli muğlaklık cumhurbaşkanının kim tarafından seçileceğidir.

Cumhurbaşkanının sembolik yetkilerinin ve "istisnai nitelikte tek başına yapabileceği işlemlerin" neler olacağı açıklanmamıştır. Her ne kadar yürütmeye dair icrai yetkinin başbakan ve bakanlar kuruluna verileceği söylene de cumhurbaşkanının yetkilerinin ne olduğuna yönelik çerçevenin ve yürütmede iki aktör arasındaki çizginin net bir şekilde çizilmesi gerekmektedir. Fakat tasarıda buna ilişkin net bir ayırım veya tarif göze çarpmamaktadır.

Metnin tüm başlıkları arasında göze çarpan en önemli muğlaklık ise cumhurbaşkanının kim tarafından seçileceğidir. Tasarıda cumhurbaşkanının Meclis veya halk tarafından seçileceğine yönelik herhangi bir açıklama yapılmamış, kısaca cumhurbaşkanının kim tarafından seçileceği sorusuna cevap verilmemiştir. Bunun temel sebebi ise muhalefet partilerinin

bu konuya dair yapacakları herhangi bir tercihin tartışmalı olmasıdır.

Her ne kadar dünyada sembolik yetkilere sahip cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği bazı parlamenter sistem örnekleri bulunsa da açıklanan yahut vad edilen parlamenter sistem tasarımının doğası ve tarifi gereği cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçilmesi gerekmektedir. Ancak muhalefet partileri bu yönde bir irade beyanı ortaya koyma cesareti gösterememiştir. Çünkü cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçilmesi hem geçmişte pek çok kez tecrübe edilen siyasi kriz ve tıkanmaları akla getirmekte hem de şu anda seçmenin sahip olduğu doğrudan bir seçme hakkının geri alınması anlamına gelmektedir.¹³ Üstelik cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi sadece bir seçme hakkının ötesinde geçmişte parlamentonun sebep olduğu söz konusu krizlerin çözümü olarak 2007 ve 2017'de bizzat halk oylamasıyla seçmenler tarafından kabul edilmiş ve kullanılmıştır.

Öte yandan vad edilen parlamenter sistem çatısı altında cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmeye devam edilmesi siyasi açıdan sorumsuz ve sembolik yetkilere sahip olacağı iddia edilen cumhurbaşkanının ne olursa olsun meşruiyetini doğrudan seçmenden alan bir devlet başkanı olacağı anlamına gelmektedir. Bu da tasarıda sınırları ve "istisnai nitelikte tek başına yapabileceği işlemleri" açıklanmamış bir cumhurbaşkanı ile icra yetkilerine sahip başbakan arasında yaşanacak uyumsuzluğun ve krizlerin önünü açmaktadır. Diğer bir deyişle geçmişte tecrübe edilen bazı siyasi krizlerin doğrudan kaynağı olan "yürütmede çift başlılık" sorununun tekrar yaşanması mümkün hale gelecektir.

Dolayısıyla tasarıda cumhurbaşkanını kimin seçeceğinin belirsiz bırakılması altı

¹² Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Mutabakat Metni, s. 26.

¹³ Mehmet Uçum, "Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Ne Anlama Geliyor?", *Sabah*, 5 Aralık 2020.

partinin cumhurbaşkanını Meclisin seçmesinden yana olmasına rağmen tartışmalardan kaçınmak adına cevap vermekten çekindiğini göstermektedir. Bu da aslında GPS'ye gelecek muhtemel eleştirilerden kaçınmak adına kendi eğilimlerini saklamayı tercih ettikleri anlamına gelmektedir. Ancak bu tercih hem partilere hem de GPS'ye yönelik güvenilirliğe en başından büyük zarar vermekte ve parlamenter sisteme dönüş projesinin temelini daha ilk günden zayıf olduğunu göstermektedir.

Haritasız ve Takvimsiz Yol

Metnin en önemli belirsizliklerinden biri de parlamenter sisteme dönüşün yol haritasının açıklanmamasıdır. Bu noktada altı parti her ne kadar sistem değişikliğinde uzlaşsa da bunun nasıl olacağı hususunda ortak bir deklarasyon ortaya koyamamıştır. Dolayısıyla sistem değişikliğinin nasıl olacağı ve ne şekilde takvimlendirileceği belirsizdir. Bu da özellikle hükümet sistemi değişikliğinin yanında kapsamlı bir siyasal reform vadeden söz konusu siyasi projeye yönelik soru işaretlerini artırmaktadır. Halbuki hükümet sistemi değişikliği kapsamlı bir anayasa değişikliği anlamına gelmektedir. Ancak bunu doğrudan başarabilmek için en az dört yüz vekil değişikliği halk oylamasına götürebilmek içinse en az üç yüz altmış vekil gerekmektedir. Üstelik teorik anlamda zorunlu olmasa da siyasi anlamda rasyonel bir senaryo için cumhurbaşkanı seçiminin de kazanılması gerekmektedir.

Dolayısıyla söz konusu şartlar altında muhalefetin parlamenter sisteme dönüş için detaylandırması gereken birden çok senaryo bulunmaktadır. Bunlardan ilki dört yüz vekilin muhalefet tarafından kazanıldığı senaryodur. Ancak bu senaryoda dahi kapsamlı bir anayasa değişikliğinin teorik anlamda olmasa bile pratik anlamda meşru olabilmesi için halk tarafından onaylanması gerekmektedir.

İkinci senaryo ise muhalefetin üç yüz altmış sandalyeye ulaşmasıdır. Bu durumda esas soru işareti yol haritası ve takvimdir. Ancak açıklanan metinde altı partinin hangi takvimde ve nasıl bir geçiş süreci yürüteceği, sürecin bir koalisyonla mı yoksa var olan sistemde yürütmeyi tek başına temsil eden cumhurbaşkanı tarafından mı yönetileceği belirsizdir. Buna ek olarak muhalefet parlamenter sisteme dönüş için yetkilerini kullanmayacak ve devredecek bir ismin aday gösterileceğini söylemektedir. Ancak bu yetkilerin geçiş sürecinde kime ve nasıl devredileceği, fiili anlamda bu yetkilerin kim tarafından kullanılacağı, geçiş sürecinde Türkiye'nin mevcut sorun ve ihtiyaçlarına nasıl karşılık verileceği, kısacası ülkenin kim tarafından ve nasıl yönetileceği belirsizdir. İsim olarak olmasa da en azından yöntem ve takvim olarak bunların açıklanması vadedilen sistemin ve bu sistemi vadeden aktörlerin güvenilirliği için elzemdir.¹⁴

Son senaryo ise muhalefetin parlamento seçimlerini kazandığı halde üç yüz altmış sandalyeye ulaşmamasıdır. Bu durumda bazı muhalif siyasetçiler sistem değişikliği için AK Parti'nin de destek vereceği gibi gerçekçi olmayan çözümler ortaya atsa da mevcut sistemdeki cumhurbaşkanının sahip olacağı yetkileri mi kullanacağı yoksa bir koalisyona mı devredeceği belirsizdir. Bu noktada parlamenter sisteme dönüşü başaramayan muhalefetin ne tür reformları hayata geçireceği veya parlamenter sisteme dönüş için gerekli olan çoğunluğu sağlamak adına tekrar bir seçime mi gideceği yine muammadır.

Üstelik tüm senaryolarda açıklanması gereken diğer bir detay da seçim takviminin planlanmasıdır. Nitekim Haziran 2023'te cumhurbaşkanı ve genel seçimler olmak üzere iki seçim gerçekleşecektir. Buna ek olarak tüm senaryolarda

¹⁴ Nebi Miş, "Koalisyoncu İttifak Pazarlığı ve Geçiş Hükümeti Safsatası", *Sabah*, 22 Mayıs 2021.

halk oylamasına gidilmesi elzemdir. Bunun temel sebebi ise Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin halk oylamasıyla kabul edilmiş olmasıdır. Bu sistem yerine getirilecek olası bir yeni sistemin rasyonel açıdan meşru olabilmesi için yine halk oylamasıyla kabul edilmesi gerekmektedir. Bu da en azından belli bir süre sonra yeni bir seçim yapılacağı anlamına gelmektedir. Yine halk onayının alınması durumunda sistem değişikliğinin hayata geçirilebilmesi için yeni bir genel seçim gerekmektedir. Bu da en az bir, olası bir cumhurbaşkanı seçimiyle iki yeni seçim anlamına gelmektedir. Üstelik 2024'te yerel seçimler de gerçekleşecektir. Dolayısıyla bu durum sistem değişikliğinin hayata geçirilebilmesi adına 2023 seçimleri ile birlikte kısa bir süre içerisinde en az dört kez sandığa gidileceği anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak kim tarafından ve nasıl yürütüleceği belirsiz bir geçiş sürecinin siyasi açıdan istikrarsızlık ve kriz doğurma ihtimali fazladır. Üstelik kısa zaman içerisinde bu denli bir seçim yoğunluğunun yaşanması daha fazla risk ve belirsizlik anlamına gelmektedir. Dolayısıyla geçiş süreci ve takvimlendirmenin net biçimde açıklanması elzemdir. Ancak muhalefet ve GPS metni en azından şu an için söz konusu süreci açıklamamıştır.

HDP Sistemin Neresinde?

Tüm bunlara ek olarak mevcut siyasi durum düşünüldüğünde altı parti söz konusu senaryoları hayata geçirebilmek ve kendi adayını cumhurbaşkanı seçtirebilmek adına HDP'nin desteğine muhtaçtır. Bu noktada altı parti tek tek olmasa da beraber olarak HDP ile aynı fotoğraf karesine girmekten ve bu partiyi masaya dahil etmekten çekinmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen HDP yerel seçimlerde olduğu gibi örtülü bir ittifak içerisinde dahil edilmekte ve dışarıdan destek vermeye çağırılmaktadır.

HDP ise her ne kadar görünürde masada yer almasa da parlamenter sisteme dönüşü desteklediğini açıklayarak söz konusu hususta muhalefet ile aynı noktada olduğunu net bir biçimde açıklamıştır.¹⁵ Ancak altı partinin geçiş sürecinde HDP ile nasıl bir ilişki kuracağı, yine geçiş senaryolarında HDP'nin nasıl bir rol oynayacağı belirsizdir. Bu noktada HDP'nin koalisyonun dışarısında kalmaya devam mı edeceği yoksa fiili anlamda yetkili olacak bir koalisyonda güç sahibi mi olacağı yine cevapsız sorular arasında yer almıştır.

Diğer Belirsizlikler

Tüm bunlar dışında diğer bazı noktalarda da muğlaklık sorunu bulunmaktadır. Örneğin açıklanan metinde "Tüm kamu kurumları, fonksiyon ve etkinlikleri gözden geçirilerek ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılacaktır. Paralel tüm kurum ve kurulların faaliyetlerine son verilecektir"¹⁶ ifadesiyle kamuda yeni ve kapsamlı bir idari reform gerçekleştirileceği vadedilmektedir. Ancak bu kapsamlı kamu reformunun şeffaflık ve denetlenebilirlik gibi bazı ilkesel beyanlar dışında herhangi bir detaylandırmadan yoksun olduğu görülmektedir. Üstelik metindeki bu tür reform vaatlerinin parlamenter sisteme dönüş ile zorunlu bir ilişkisi yoktur. Söz konusu reformlar mevcut sistem içinde de hayata geçirilebilir.

Öte yandan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte özellikle başta bakanlıklar olmak üzere yürütmeye bağlı kurumlar yapısal ve hiyerarşik olarak yeniden dizayn edilmiştir. Buna ek olarak bazı yeni başkanlıklar ve kurullar oluşturularak sisteme entegre edilmiş ve idare kapsamlı bir reforma tabi tutulmuştur. Dolayısıyla

¹⁵ "Sancar: Parlamenter Sisteme Dönüş Yeniden Kuruluş Şeklinde Tartışılmalıdır, Restorasyon Olarak Değil", HDP, 4 Şubat 2021, <https://hdp.org.tr/tr/sancar-parlamenter-sisteme-donus-yeniden-kurulus-seklinde-tartisilmalidir-restorasyon-olarak-degil/15038>, (Erişim tarihi: 28 Şubat 2022).

¹⁶ Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Mutabakat Metni, s. 41.

parlamenter sisteme dönüldüğü takdirde yapılacağı vad edilen kamu reformunda nasıl bir yol haritası izleneceği ve reformun kapsamı, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi öncesindeki yapıya mı döneceği yoksa idarenin yeni bir dizayn ile mi dönüştürüleceği açıklanmalıdır. Ancak metinde bazı istisnalar hariç genele yayılmış tutum bu hususta da sürdürülerek ilkeler dışında net bir çerçeve çizilmekten kaçınılmıştır.

Tasarıda parlamenter sisteme dönüş ile birlikte birçok idari, siyasi ve hukuki reformun hayata geçirileceğinin vaadi de verilmiştir. Ancak vaatlerin birçoğunun nasıl bir çerçevede ve ne şekilde hayata geçirileceğinden bahsedilmemiştir. Örnek vermek gerekirse partilere hazine yardımı veya Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) kaldırılmasından rektör ve dekanların seçimine kadar bazı vaatler oldukça detaylı bir şekilde açıklanırken basın özgürlüğünü güvence altına almak, kadın-erkek eşitliliğine yönelik yasal ve yapısal düzenlemeler yapmak, kamu ihale kanununun yenilenmesi gibi bazı önemli vaatlerin içeriğine yönelik herhangi bir detay paylaşılmamıştır. Bu da uzun zamandır çeşitli partiler tarafından dile getirilen ancak altı bir türlü doldurulamayan eleştirilerin çözüm olarak vaatlere dönüştürülmüş şeklidir.

Sonuç olarak çalışma kendisini “ilkesel mutabakat metni” olarak tanımlasa da muğlak bir yapıya sahiptir. İçerik incelendiğinde teknik olarak hükümet sistemi değişikliğiyle doğrudan alakalı olmayan bazı hususlar en küçük detaylarına kadar açıklanmışken cumhurbaşkanının kim tarafından seçileceği gibi doğrudan sistemle alakalı ve oldukça önemli noktalar siyasi endişeler sebebiyle muğlak bırakılmıştır. Bu da metnin yalnızca ilkelerin ortaya konduğu bir mutabakat metni olarak kabul edilmesini zorlaştırmaktadır. Öte yandan metin kapsamlı bir hükümet sistemi dizaynı olmaktan da uzaktır. Bu noktada vad edilen eğer bir hükümet sistemi değişikli-

ği yahut inşası ise yapılması gereken somut bir anayasa taslağı veya dizaynı olmasa dahi muğlak noktaların bırakılmadığı, net çerçevelendirilmiş, teknik ve siyasi sorulara cevap veren bir metin ortaya çıkarılmasıdır.

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM ÖNERİSİNİN ASIL AMACI NE?

Altı parti tarafından kamuoyuna açıklanan metnin mahiyeti ve muhalefetin son dönemde GPS tartışmaları üzerinden şekillenen söylemi göstermektedir ki GPS veya parlamenter sisteme dönüş bir siyasi amaçtan çok araçsallaştırılan bir projedir. Bu noktada GPS 2023’e doğru altı partinin (ve HDP’nin) ortak siyasi söylem, proje ve stratejisi olarak inşa edilmeye çalışılmaktadır. Bu da aslında Cumhurbaşkanı Erdoğan karşıtlığında halihazırda bir araya gelen partilerin yeni bir birliktelik amacı üretme çabasının sonucudur.

Öte yandan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile birlikte ittifakların siyasi hayata girmesi, siyasi partiler arasındaki birlikteliklerin aşikare şekilde kurulmasını ve açıklanmasını en azından belli bir seviyede mecbur kılmıştır. Bu noktada AK Parti ve MHP Cumhur İttifakı çatısı altında bir araya gelmiştir.¹⁷ Bu doğrultuda başta başkanlık sistemine geçiş ve sistemin kurumsallaşması, Türkiye’nin güçlenmesi ve bekası için bölgesinde ve dünyada güçlü bir merkez haline gelebilmesi gibi daha da artırılacak çeşitli amaçları deklare ederek seçmenleri buna ikna edebilmiştir. Muhalefet bloku ise CHP, İYİ Parti, SP, DP, DEVA, GP ve HDP gibi tabanı ve siyasi konumlanması oldukça farklılaşan aktörleri bir araya getirebilecek ortak bir siyasi ülküden

¹⁷ “Cumhur İttifakı Protokolünün Tam Metni”, *Milliyet*, 4 Mayıs 2018.

yoksundur. Bu şartlar altında Erdoğan karşıtlığı bir araya gelme motivasyonunu besleyen yegane ortak araç ve amaç halini almaktadır.

Her ne kadar muhalefet bloku üyeleri bunun dışında farklı siyasi söylemler üretmeye çalışsa da yalnızca bu karşıtlık zemininde uzlaşabilmekte ancak bu temel üzerinde inşa edilen bir ortaklık ile başarıya ulaşmamaktadır. Özellikle son on yıllık siyasi tecrübe de bunun en güçlü kanıtıdır. Dolayısıyla muhalefet bloku hem başarıya ulaşmak hem de kendi tabanlarını birbirinden oldukça farklı konumlanan partilerle birlikteliğe ikna etmek amacıyla çeşitli alternatif söylem ve projeler üretmeye muhtaçtır. GPS'nin asıl amacı da bu noktada kendini göstermektedir.

Dolayısıyla Güçlendirilmiş Parlamerter Sistem, muhalefet partilerinin seçmen nezdinde istenilen izlenimi uyandırmak amacıyla araçsallaştırdığı göstermelik bir siyasi girişimdir.

Bu noktada GPS söz konusu arayışın bir ürünü ve aracıdır. Başta ana muhalefet partisi olarak CHP'nin temel stratejisi tüm muhalif partileri tek bir ittifak çatısı altında toplayarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın karşısına çıkmak ve birliktelik söylemi ile seçime gitmektir. Bunun temel sebebi ise CHP'nin partiyi büyütme veya oy oranını artırmak hususunda gerek tarihsel gerekse güncel sebeplerden ötürü başarısız olmasıdır. Bu doğrultuda CHP elitleri temel stratejilerini partiyi ikincil plana iterek ittifakı büyütme ve yine ittifaka oy kazandırmak üzerinden şekillendirmektedir. Diğer partiler ise gerek tek başlarına Erdoğan karşısında şansları olmadıklarını kabul ettikleri gerekse oy oranlarının ötesinde güç ve ağırlığa sahip aktör haline geldikleri için bu stratejiye şimdilik itiraz etmemektedir.

Ancak CHP'nin ittifakı büyütme kendi liderliğinde bir "büyük koalisyon"¹⁸ kurma amacına ulaşabilmesi için hem kendi tabanını hem de diğer partilerin seçmenlerini ikna etmesi gerekmektedir. Fakat bu başarının kazanılması –geçmişte tecrübe edildiği gibi– yegane motivasyonu Erdoğan karşıtlığı üzerine kurulu bir strateji ile mümkün değildir. Muhalefetin bunun ötesinde ortak ve güçlü bir siyasi gaye ve proje üreterek seçmene ulaşması gerekmektedir. Ancak partilerin ve tabanlarının farklılıkları ve yine kendi aralarındaki rekabet ülkenin meseleleri ile ilgili konularda ortak söylem inşasını güçleştirmektedir. Dolayısıyla iç ve dış politika meseleleri ile ilgili somut siyaset üretilmediğinde parlamenter sisteme dönüş söyleminde olduğu gibi daha soyut konular ortaklık için ön plana çıkarılmaktadır.

Bu bağlamda temelini CHP'nin 2011'den günümüze kadar sürekli tekrarladığı reform vaatleri oluşturduğu halde GPS farklı ve yeni bir proje olarak kamuoyuna sunulmuştur. Böylelikle muhalif partiler Erdoğan karşıtlığının ötesinde belli bir gaye, program ve projeksiyon çerçevesi etrafında bir araya geldikleri izlenimi oluşturmaya çabalamaktadır. Ancak açıklanan metnin bahsedilen muğlaklıkları ile siyasi ve teknik sorunları bunun bir amaçtan ziyade araç olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla GPS, muhalefet partilerinin seçmen nezdinde istenilen izlenimi uyandırmak amacıyla araçsallaştırdığı göstermelik bir siyasi girişimdir.

Buna paralel olarak GPS'nin bir diğer amacı da muhalefet blokunda yer alan partilerin ve elitlerinin kendi tabanlarını diğer partiler ile birlikteliğe ikna etmektir. Bu noktada Erdoğan karşıtlığı sosyal demokrat, muhafazakar, İslamcı, liberal, Atatürkçü ve ulusalcı, Türk ve Kürt milliyetçisi

18 Burhanettin Duran, "Muhalefetin 'Büyük Koalisyon' Arayışı", *Sabah*, 8 Şubat 2022.

olarak tanımlanabilecek birbirinden oldukça farklı ve uzakta konumlanan seçmen gruplarını gerek parti gerekse taban olarak bir araya getirmekte yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla GPS gibi farklı bir siyasi gaye ve proje sunularak her parti kendi tabanına mesaj vermekte ve var olan iş birliğiyle kurulacak ittifak ve koalisyon meşrulaştırılmaktadır. Böylelikle tabanda var olan rahatsızlık ve itirazlar giderilmek istenmektedir.

SONUÇ

Özetle GPS yalnızca Erdoğan karşıtlığı motivasyonu bir araya gelebilen, bunun dışında ortak ve güçlü bir siyasi gaye ve projeksiyon üretmeyen muhalefet bloğunun bu açığını kapatmak için ortaya koyduğu bir projedir. Ancak açıklanan metin kendi iddiasının altını doldurmada başarısız olmuştur. Bunun temel sebebi ise söz konusu metnin hem teknik hem de siyasi açıdan sorunlarıdır. Bunların ilki metnin kendisini ne olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmekte başarısız olmasıdır. Bu noktada çalışma kendini “ilkesel mutabakat metni”¹⁹ olarak tanımlasa da çelişkili bir yapıya sahiptir. İçerik incelendiğinde teknik olarak hükümet sistemi değişikliğiyle doğrudan alakalı olmayan hususlar en küçük detaylarına kadar açıklanmışken cumhurbaşkanının kim tarafından seçileceği gibi doğrudan sistemle alakalı ve oldukça önemli noktalar ise siyasi endişeler sebebiyle muğlak bırakılmıştır. Bu da metnin yalnızca ilkelerin ortaya konduğu bir mutabakat metni olarak kabul edilmesini zorlaştırmaktadır.

Öte yandan çalışma kapsamlı bir hükümet sistemi dizaynı olmaktan da uzaktır. Bu noktada hükümet sistemi değişikliği vaadinde bulunan bir metnin muğlak noktalar bırakmadan güçlü

bir çerçevelendirme ile gelebilecek tüm teknik ve siyasi sorulara cevap vermesi gerekmektedir. Ancak açıklanan metin bunu başaramamıştır.

Dolayısıyla çalışma ancak ne olmadığı üzerinden tanımlanabilir. Bu noktada açıklanan metni detaylardan yoksunluğu ve ortaya koyduğu çerçeve açısından bir anayasa taslağı veya hükümet sistemi tasarımı olarak tanımlamak mümkün değildir. Öte yandan benzer şekilde ilkelerin ötesindeki içerik ve kapsamı sebebiyle de ilkesel mutabakat metni hüviyetini kaybetmektedir. Bu doğrultuda çalışma temel amacı önce iş birliği, sonrasında seçim ittifakı ve en nihayet koalisyon kurmak olan muhalefet partilerinin ortak bir gaye veya projeksiyon üretmekteki başarısızlığını göstermek de olsa gidermek ve kendi tabanlarını oldukça farklı konumlanan diğer partiler ile oluşturulacak birlikteliğe ikna etmek amacıyla hazırlanmış bir metindir. Hükümet sistemi değişikliği ve parlamenter sisteme dönüş bu açıdan araçsallaştırılmaktadır. Ancak GPS metni bu amaç üzerinden değerlendirildiğinde de teknik ve siyasi açılardan oldukça sorunludur.

Açıklanan metin tamamen Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi karşıtlığı üzerinden kaleme alınmış, sistem inşa etme iradesinden yoksun, var olanı yıkmaya odaklanan bir ruha sahiptir. Bu sebeple siyasi açıdan güçsüz bir altyapı üzerine kurulmuştur. Yine çalışmanın demokrasi, özgürlük, şeffaflık, denge-denetleme ve kuvvetler ayrımının güçlendirilmesi gibi ilkelerin hayata geçirilmesine yönelik ortaya koyduğu vaatler birçok parti tarafından daha önce açıklanan çeşitli seçim beyannamelerinden ayrılmakta başarısız olmuştur. Bu da uzun zamandır muhalefet tarafından GPS üzerinde oluşturulan güçlü algının olumsuzlukla, büyük beklentilerin ise başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olmuştur.

¹⁹ Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Mutabakat Metni, s. 9.

GÜÇLENDİRİLMİŞ PARLAMENTER SİSTEM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

BAKİ LALEOĞLU

SETA | ANALİZ

Muhalefet partilerinin 28 Şubat'ta "Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem" adı altında kamuoyuna açıkladıkları metin muhalefeti destekleyen bazı kesimlerin dahi beklentilerini karşılamakta başarısız olmuştur. Bu başarısızlığın temel sebebi ise metnin hem teknik hem de siyasi açıdan barındırdığı bariz muğlaklıklar ve tercihlerdir. Özellikle sistemin "yeni" ve "güçlü" olduğu iddiasına rağmen eski parlamenter sistemin makyajlanmış bir hali olması, buna ek olarak başta cumhurbaşkanı seçimi, yol haritası ve takvimi gibi oldukça önemli konuların muğlaklık üzerine inşa edilmesi, hem ortaya konan projenin hem de proje sahibi partilerin bu konudaki inandırıcılığının sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Ortaya konan metin incelendiğinde yeni bir sistem önermekten daha çok mevcut Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin eski parlamenter sistemin alışkanlıkları ve bakış açısıyla eleştirilmektedir. Ayrıca metinde hükümet sistemi ve Anayasa ile ilgili olmayan, bazıları uygulamayı ilgilendiren birçok konuya yer verildiği de görülmektedir. Bu bağlamda açıklanan metin bir sistem önerisinden daha çok muhalefetin bir arada görünmesine yarayan ve birlikteliğin sağlandığını seçmene ifade etmeye matuf eleştiri ve önerilerden oluşmaktadır.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL